

MALNOMS DE MILLARS

Cristià CAMPS

Fa temps, Enric Moreu-Rey ens va demanar un article sobre els malnoms del nostre poble; es va morir sense veure la realització d'aquest treball. Voldríem dedicar a la seva memòria aquesta recopilació.

La investigació ha estat una enquesta acomplida des de l'any 1985 fins ara a la gent del poble, d'edat avançada, que gaudia d'un coneixement molt pregon del poble i dels seus habitants.

Per a situar-nos geogràficament, hem d'assenyalar que Millars es troba a 16 quilòmetres de la ciutat de Perpinyà, a la carretera que mena a Prada. És un cap de cantó del Rosselló, de 3091 habitants, prop de la Tet, riu que fa de Millars un lloc ric i productiu. Els seus habitants constitueixen una població essencialment hortícola.

Els 400 malnoms van ser recollits a base d'entrevistes orals. A més, unes persones van comunicar-nos llistes de sobrenoms sense explicació i hem hagut de cercar-ne molt sovint la significació. Els informadors privilegiats han estat els nostres pares, que sempre han viscut a Millars, on feien d'adroguers. A vegades, la família de l'anomenat ha participat a l'enquesta per tal de donar-nos l'origen. Sovint, hem trobat reticències, pel que fa a l'explicació d'uns quants renoms, perquè els entrevistats consideraven que ridiculitzaven els que duïen el malnom i també es pensaven que eren motiu de riulla. Només creien que eren la plasmació d'una broma.

Hem deixat de banda els malnoms en francès -una trentena- com, per exemple, la Joie, La Juje, Petit Monsieur, Bretelle, La Valise...

Els malnoms de Millars són la il·lustració de la situació geogràfica i de les circumstàncies històriques de Catalunya-Nord. Per això, no ha d'estranyar-nos la presència de renoms gal·licitzants.

Per a la classificació del contingut, seguim el criteri d'Enric Moreu-Rey en el seu llibre *Renoms, Motius, Malnoms i Noms de Casa*.

GRUPS SEMÀNTICS

I. SITUACIÓ FAMILIAR

I.1 *Circumstància de la naixença i de la filiació. Parentiu per afinitat o consanguinitat.*

L'Alfred d'en Lau.

L'Anton del Mauro.

En Gota de la Belena (es deia Dieudonné i la seva mare es deia Eulària).

El Quiquet de la Montrenca.

En Jau (de) Laot, En Jepe (de) Laot.

La Mare.

La Maria del Fric.

El minyó d'en Cagar.

La Mité del Tit.

El nin pitit (era el més jove de la família).

El nin petit de l'Alfonsina (era el més jove dels tres fills).

El ninet.

Els nois (eren nombrosos de família).

El pubill (era l'únic i era ric).

La Roseta de la Papa.

La Tia d'en Gat.

Els Tiers (eren molts de família, i els deien els Tiers, per diferenciar-los, perquè eren la tercera família).

En Tomàs del Papu.

En Tonet d'en Gelis.

II. SITUACIÓ SOCIAL

Les Comunes (eren riques, però parlaven a tothom).

La Marquisa (era efectivament marquesa).

El Ric.

III. CARACTERÍSTIQUES FÍSQUES

II.1. *Dimensiones del cos.*

El Manau, la Manaua (volia dir «menut»).

La Mari Tic Tic (era menuda, i, quan caminava de pressa, feia petits passos).

El Menut (quan era jove, era petit i menut).

El pequeño.

En Ponet te fones (era molt magre).

El Ragot (era fort i rabassut).

El Sec.

El Tit (era petit).

La Titera (era petita).

La Titota (era petita).

El Titú (era petit).

El Tutoi, la Tutoia (eren petits).
El Xicatú, la Xicatura (eren petits).

III.2. *La pell, el color.*

En Borruga (tenia berrugues).
El Gravat.
El Mauro.
La Morena (a vegades, li deien la Tresa morena).
La Negra (efectivament, era morena, li deien també la Julieta Negra).
El Papu (era negre com un papu, habitant de la Nova Guinea).

III.3. *El cabell i pèl.*

El Barbut.
La Blonda (era rossa).
El Boc (tenia una barbata).
La Capblanca (molt jove, ja tenia els cabells blancs).
La Frisa (a tota la família, eren frisats).
En Jan del Rinxo.
La Peluda.

III.4. *Parts del cos - Invalideses - Deformacions.*

El Borni (mancat d'un ull).
El Bossut (era geperut).
En Cama de fusta.
El Ciego (era cec).
L'Escairrot (era esquerrot).
L'Esguerrat (era mutilat).
L'Estropiada (era mutilada).
La Manipanxeta.
La Muda (per ironia, no callava mai).
Els Muts.
El Nas de barraca.
El Nas gros.
En Pelalla.
La Queca (era tartamuda).
El Rette (era rígid).
El Sord.
El Tort.
La Torta.
La Torta de Toir.
En Xuixa (tenia el nas xato).

III.5. *Bellesa, lletgesa.*

El Brut, la Bruta.
El Carabrut.
El Carmellut (mocós).
La Cotnosa (era bruta).
En Gominà (tenia els cabells ben pentinats i amb brillantina).

En Llepanarius.
En Menjacarmell.
El Pinxo (anava sempre mudat i era presumit).
La Pollosa (portava polls).

III.6. *Metàfores.*

Comparació amb objectes o altres.

La Bola (o les Boles) [eren petites i rodones].
La Bufa.
La Cadira baixa (era petita).
El Megot (era petit, com la punta d'una cigarreta) [la seva filla era la Megota].
La Soll.
El Tap (era petit).
El Terreny comunal (la dona era alta i el marit era petit).
La Turra (era una dona molt grossa).

Comparació amb personatges històrics.

L'Hercule (home gros i molt fort).
En Pisani (s'assemblava a l'home polític francès, tenia la mateixa barba).

Comparació amb animals.

En Granyota (marxava com una granyota).
El Grapau (caminava difícilment, amb les cames allunyades).
La Nyota (no parlava bé, com els porcs).
En Pallagostí (era petit, menut i lleuger).
El Pardalet, la Pardaleta (era petit).
El Picot (era magre com un picot).
En Ploma de pioc (tenia canyells al clatell).
En Pota de gall (era coix).
En Pota de gallina (tenia les cames més llargues que el cos).
El Singe.
La Xinxà.

Comparació amb vegetals.

L'Espàrrec (era llarg i prim).
En Rabasseta (era rabassut).

IV. SINGULARITATS DEL CARÀCTER.

Els Aspires (eren dolents).
En Banasta (sempre reia com una banasta).
El Bavart (era xerraire).
El Boig.
En Botella (anava borratxo sovint).
El Brac.
El Bracàs.
La Cabra (sempre corria).

El Calandre (viu com l'ocell) [reduït a vegades a El Calot].
 La Carrabina (sempre prompta a disparar).
 El Crac, la Craca, els Cracs (es vanagloriaven).
 En Dimusela (era efeminat).
 El Dolent.
 L'Escalivada (havia tingut por).
 L'Escalivat (molt eixerit).
 L'Esquilat (era astut).
 L'Esquirol (era molt actiu i viu).
 La Fina Bavarda.
 El Gall (portat sobre el sexe).
 En Gallina (era poruc).
 En Gentilla.
 El Gitano blanc (valia poc).
 En Grill (era trempat).
 En Guilla, les Guilles (eren astuts - es deien «Renart», cognom francès de «guilla», potser hi havia un joc de paraules).
 En Jamfotre (valia poc).
 En Lanipeta (sovint anava borratxo).
 El Llapin (era astut).
 El Llapinot.
 El Llepaculs (s'embastava pertot amb els rics).
 El Malcarat.
 La Mari t'enfili (tenia una mà deformada i, quan pesava amb mesures, raspava la part superior de la mesura plena, tot dient que feia bona mesura, i ho feia molt de pressa).
 El Matxo (era tossut).
 El Mentider.
 La Mentina (era mentidera).
 En Mitja-dona (era efeminat).
 La Matora (era bèstia com un motú).
 La Mostela (tenia, nas, perspicacitat).
 La Pandora (era un poc boja).
 La Papa (sempre s'amagava, i entrava a casa de pressa).
 En Penible (era pesat).
 El Pepino (era irònic).
 En Pinyata (era bèstia, rosegava un pinyoc de bestiesa).
 La Poltoça (poc espavilada, i trontolladissa).
 El Pulacre (sempre feia bromes i deia bestieses).
 El Ratero (era avar).
 El Robaire (robava efectivament).
 El Sergent Major (perquè era una dona molt alta i el seu marit era petit).
 En Tocamanetes (saludava tothom).
 El Tossut.
 La Tresa besti (era ximple, poca-solla).
 El Valent (per decisió, era gandul).
 El Xai (era manyac com un xai).

V. ELS OFICIS

V.1. *Oficis.*

L'Arreguer (era el responsable local del rec de Perpinyà i repartia l'aigua).

El Borreller (era baster).

El Cabrer.

El Campaner.

El Carboner.

El Colonel.

El Corder.

El Cridaire (era cridador).

El Cuiner.

La Cuinera.

L'Enterramorts.

L'Espardenyer.

El Ferrer.

El Fuster.

La Lletera.

El Marin.

La Mari cantoniera (el seu home era caminaire).

La Molinera.

El Pastre.

El Pellarot.

El Peroler.

El Sabater.

El Sastre.

El Tarro (enterrava els morts).

El Toneller.

La Tresa del curandero.

El Xofero (feia carxofes); a la seva dona, li deien la Xu.

V.2. *Activitats relacionades amb la religió.*

L'Escolà (li deien també l'Escolà beneït).

El Ministre (ajudava el capellà a missa, feia d'escolà, tocava les campanes; també anomenat En Marcel Ministre).

V.3. *Metonímia pura.*

Fabricació / treball / venda.

La Banca (no era banquer, però prestava diners).

En Bolilla («encenall», era fuster).

En Coquilla (venia coquilles, era peixater).

L'Encenall (era encenedor a l'església).

En Jan de l'arrendador (tenia la particularitat de llogar terres).

En Jan de les vaques.

En Jule Llum (era sagristà; encenia les bugies i els ciris a l'església i també portava

la capelleta de Força-Ral, ermita prop de Millars. Aquí hi ha un joc de paraules entre el cognom Llong i Llum).

La Llima (era mecànic).

En Mantí (pal amb el qual es servien els llauradors per treure la terra que s'agafava a l'aper. Aquesta persona sempre guardava aquest pal a la mà).

La Mirú de l'Hotel.

La Pebrota (venia pebrots).

En Pell de Llapin (comprava les pells de conills).

El Picassú.

En Podrús (treballava en un celler - deformació de la paraula francesa «foudre» - bóta).

El Porcell, La Porcella (criaven porcs).

El Rascle.

La Romaneta (pesava amb romanes).

El Tallador.

El Teulís (fabricava teules).

En Tomàs del matxo.

La Xariminina (tenia un ast i feia coure xais a l'ast).

En Xola (venia gasolina de la marca Shell).

VI. SOBRENOMS RELACIONATS AMB ROBA. MANIES INDUMENTÀRIES.

El Capot (a la dona li deien la Capota i a la filla, la Capoteta).

En Joan dels esclops.

VII. DEDICACIONS CONSTANTS NO PROFESSIONALS.

VII.1. *Dedicacions polítiques.*

En Baluet (distribuïa el diari comunista "La Vague").

En Blum (era socialista).

Els Carlins (eren reialistes).

En Gambetta (era un bon orador polític).

En Tare (era comunista, i li van donar el nom d'un personatge comunista).

VII.2. *La música.*

En Barito, En Baritet (tocaven música).

El Cantaire.

El General (cantava sempre "El Cant dels Patriotes").

En Pavana (sempre volia cantar una pavana).

El Xiulet (sempre xiulava).

VII.3. *El ball.*

El Sabater ballaire (era sabater i li agradava molt ballar).

VII.4. *La caça.*

En Para-rateres (parava rateres per agafar conills).

VII.5. *Gustos de menjar.*

El Bufot (menjava rats-bufots, rats d'aigua).

En Cacuet (li agradaven molt els cacauets).
En Costella (sempre comprava costelles).
En Llepafils (li agradaven els bons plats).
En Menjablanquetes (robava raïms).
En Menjamerda (menjava molt i qualsevol cosa).
En Menjamonges.
En menjanespres.
El Pa i grei.
Les Pastilles (eren molt gormandes de caramels).
En Vellana.
En Ventresca (era un gros menjador).

VII.6. *Amor dels animals.*

Les Gates (eren dues germanes que tenien molts gats).
Les Rates polines (eren avars, però sempre parlaven de rates-pinyades).
El Verdot, la Verdota (tenien verderols).

VII.7. *Gust o vici de fumar.*

En Pipa. A la seva dona li deien “la Pipa” i a la filla “la Mimí Pipa”.

VII.8. *Dedicacions religioses.*

El Pelerín (era comunista i distribuïa el setmanari catòlic “Le Pèlerin”).
En Tià del Sant (es deia Sebastià, era comunista i honorava els sants).

VII.9. *Fets de parla.*

En Barcar (sempre deia «quan vai embarcar»).

En Barguilla (deformació de «garbilles»).

El Cafè güent (deformació de «cafè calent»).

La Cocolàs, la Coquelona (perquè sempre deia «deixa-me acocolar el pitit»).

L'É-É (sempre deia «é-é»).

En Faní (de Francesc; petit, deia «ni-ni» per dir el seu nom de bateig).

En Floris, la Floris (deformació de l'Escola dels Flares).

En Gàpit (pronunciava malament el nom de la festa major de Cornellà de la Ribera, Santa Àgata).

En Lep (sempre deia «Ep!», quan cridava algú).

La Macago.

En Mataburros (com treballava molt lentament, deien d'ell «matarà pas cap burro!»).

La Metaquí (sempre ho deia, per dir que arribava).

En Meu (es vanagloriava que tot era seu, per bé que no ho era).

La Pannada (sempre deia «vaig a fer una pannada de trufes»).

El Patol (els vells li deien «el meu patolet», que ha esdevingut «patol». A vegades, li deien el Patolàs. La seva dona era la Patola).

La Patota (deia «ets guapa com una patota». Al seu home li deien el Patot).

En Pia-pia (sempre ho deia, per cridar l'atenció de la gent).

El Pratico (expressió de costum).

En Talla-te pa (la seva dona li deia: «Josep, talla-te pa». Tota la família portava aquest malnom. La seva dona era la Talla-te pa; a vegades, reduït a en Talla, la Talla).

En Tasta (sempre deia «tasta!»).

En Tau (durant una reunió, hauria dit i repetit «tau, tau!»).

La Titara (expressió de costum).

En Torpilla (el fill, testimoni de l'acte sexual del seu pare amb la seva mare, va sortir al carrer, tot cridant «Mon pare torpilla ma mare!»). A la dona, li deien la Torpilla).

En Trauca un poc (quan algú trucava a la porta, des de la finestra del primer, deia això per tal de veure la persona).

La Trompa llarga (una vegada, havien anat al circ, on hi havia elefants; en veure'ls, la dona va repetir molt sovint «quina trompa llarga» i el malnom li va restar. Reduït a la Trompa).

La Tutú (sempre deia «tu-tu!»).

La Xucatotones (sempre deia al seu petit «vine a fer totona»).

VIII. SOBRENOMS PROCEDENTS DE PRENOMS I COGNOMS

VIII.1. *Noms derivats i noms procedents de prenoms.*

L'Angeliqueta.

En Bel (d'Abel).

La Belota (d'Isabel).

En Colònès (de Miquel).

En Dam (d'Adam).

L'Estebanú.

En Fafo (de Francesc).

En Fanfà (de Francesc).

La Françú (de Francesca).

En Fransa (de Francesc).

El Fric (de Frederic).

En Gabadú (de Gustau).

La Guideta (de Margarida).

En Jai (de Joan).

En Janenot (de Joan).

En Janet (de Joan).

En Jaumet.

En JeJé, en Jep, en Jepe, en Jips, en Josepet, en Josepú.

La Lalaiu (d'Eulàlia).

En Lel (de Gabriel).

El Li (d'Elies).

La Lica Africana (d'Angèlica, i venia d'Àfrica).

En Lisso (de Llucià).

En Listique (d'Aristides).

En Lita (d'Hipòlita).

La Laua, la Mimí Laua (el seu pare es deia Nicolau).

En Lol (d'Eulàlia).

La Manceta (de Climència).

En Mane [Manö] (de Manel).

La Marieta Girana, la Mini Girana (deformació de Gerard).
La Marmarita (de Margarida).
La Mimi Xilo (d'Axilo).
En Mingall, en Mingote (de Domingo).
La Mité (de Maria Teresa).
La Mitú (de Catalina).
La Moïts (de Montserrat).
El Nert (d'Agustí > Agustinet > Agustinert).
La Nota (de Joanota).
En Palela (de Pere).
El Pepet (de Josep).
El Pepo (de Josep).
En Polita (d'Hipòlita).
En Ponet (de Josepú).
La Pulinota, les Pulinotes (de Paulina).
En Quim (de Joaquim).
La Quincona (de Joaquim).
La Rinca (d'Enric).
En Salim (de Celina).
En Tane (d'Antoni).
La Tinet (d'Augustina).
Les Titines (d'Augustina).
La Tome (de Tomàs).
La Tresú (de Teresa).
El Xilo (d'Axilo).
En Zep (de Josep).

VIII.2. *Noms derivats i procedents de cognoms.*

L'Aucell (es deia Ausseil).
En Bef (es deia Beffara).
En Bidó (de Vidal).
El Cargol (de Cargol).
La Ciurona (de Ciuró).
En Codena (de Cadène).
Els Guics (de Gil).
La Llatina (de Llatí).
La Mallera (de Maillet).
En Nec (de Domènech).
El Pairo, la Pairota (de Pairo).

VIII.3. *Noms trets del nom d'un animal.*

En Zozo (nom del gos de la casa).

VIII.4. *Noms trets del propietari.*

En Fages (havia fugit de casa i s'havia refugiat al mas d'en Fages).

IX. SOBRENOMS PROCEDENTS DE CORÒNIMS I TOPÒNIMS.

IX.1. *Noms i adjectius procedents de corònims. Metonímies.*

En Matasú (s'estava al mas de la Mata).

En Muralla (s'estava a la muralla).

IX.2. *Noms procedents de corònims. Compostos.*

L'Andreu del Rec de les Canals.

L'Arrendador del mas Camps.

En Bartissol de la Destil.leria.

El Boer del mas Farriol.

En Bombes de la Fontfreda.

En Bombes del Parc.

En Cabrol del mas Forgues.

L'Enric dels Vivers.

En Galobart de les Teuleries.

En Garrabé del Camp de la Porta.

En Gibrat del Molí de l'oli de la Plaça Gambetta.

El Granger del mas Trilhà.

En Guichou del mas Farriol.

L'Iveta de la Portalada.

En Jan del carrer del Rec.

En Jan del mas Borrell.

En Jan Bousquet de la caseta.

En Joan del Castell.

La Joaquina del mas dels capellàs.

La Joaquina del mas Víctor.

La Maria de l'Hort.

La Mixela del Porxo.

La Mimí de la Gara (s'estava a prop de l'estació).

El Mitjaire del mas Merliac (era mitger).

La Mònica del mas Batlle.

La Mossènyer del mas de Saragossa.

En Pelissier del mas de Saragossa (reduït a vegades a en Pelissier del mas).

La Ràdio Portalada (s'estava a la Portalada, i sabia totes les notícies del poble).

La Ramona del mas Borrell.

La Ramona del mas Trilhà.

En Raventós del Molí.

En Richard de la Portalada.

La Roseta del mas de Fontfreda.

En Taxil del molí dels Confetis.

La Trinitat del mas Víctor.

En Xavier de Massià del Molí de l'oli.

IX.3. *Noms i adjectius toponímics.*

L'Americà (es feia passar per ric i no ho era).

La Catalina de Caladrer (llogaret prop de Millars).

La Cerdana.

En Cubris de Corbera (poble veí de Millars).

L'Escarú, l'Escaronca (eren d'Escaró, poble del cantó d'Oleta).

El Klumirt (havia anat a la Legió estrangera).

En Jan l'Arabe.

En Maneris (era de Lamenera, poble del Vallespir, en el cantó de Prats de Molló).

La Montnerenca (de Montner, poble situat en el cantó de la Tour de France).

El Prefet d'Alger (molt ben criat, treballava a Algèria, als ferrocarrils).

El Tonkín (havia anat a Indo-xina, com a soldat).

X. SOBRENOMS RELACIONATS AMB UN FET EPISÒDIC, AMB UNA ACTIVITAT NO CONSTANT.

X.1. *Diners, interès i economia.*

En Menjacèntims (s'ocupava de la Societat mutualista "La Roussillonnaise", i sempre mancaven diners a la caixa).

La Tosquina (venia carn de porc i la feia pagar molt cara, per això tosquirava els clients).

X.2. *Escatologia.*

En Cagar (quan treballava al camp, amb d'altres, a la tarda, sempre li venien les ganes d'anar de ventre, i -fet notable- hi anava tres cops. «Me cal anar a cagar», solia dir. A la seva dona, li deien la Cagana).

En Caga-Passejada (solia anar a cagar a la Passejada).

En Caga-ribera (cada dia anava a defecar a la ribera).

X.3. *Menjar i beure.*

En Cremallapins (era fondista, i a vegades deixava cremar els conills que feia coure).

En Menjacostelles (un Divendres Sant, tot menjant costelles de porc, es va ofegar, en burlar-se de la processó que passava pel seu carrer).

X.4. *Accidents.*

En Matahomes (quan era soldat, va matar un home).

X.5. *Anecdotali divers.*

En Cascalls (tenia moltons amb cagallons agafats a la llana).

En Cascarí (va treballar als dotze anys a la destil·leria i els empleats el van anomenar Cascarí, perquè era molt jove).

En Matakàs (matava els gossos del carrer).

El Presoner (venia del presidi).

En Xapabunyetes (va anar al cafè i, en tornant a casa, volia fer l'acte sexual, i com la seva dona encara era ocupada a fer caure bunyetes, de ràbia, va esclafar-les).

El Xasurt (havia fet el servei militar al regiment dels "Chasseurs alpins").

XI. SOBRENOMS DE CARÀCTER RELIGIÓS.

El Vicari (per ironia - sempre deia renecs a base de religió).

XII. SOBRENOMS VARIS.

La Caldera (tenia un camió que fumava molt).

La Fanola (el seu marit partia d'hora, amb la carreta, per vendre oli i petroli, i tenia un fanal per veure-hi).

En Pialla (parlava com els ocells).

El Pipiu (li deien també "L'ocell bavard" perquè el seu cognom era Ausseil).

El Pire (sempre, al mercat, venia més car que els altres; ho deien, però no era cert).

El Repicú (era ferrer, i sempre picava dos cops damunt la farga).

La Rosineta noia (era una gitana).

La Taura (nom d'un insecte).

La Xibideta (tenia la veu tremolosa, que s'assemblava a la d'una cabra).

XIII. SOBRENOMS SENSE SIGNIFICACIÓ ACLARIDA.

La Cera - la Noxa - la Pola - en Ruya - el Vitot.

CONCLUSIONS

Ens adonem que els paràgrafs més nombrosos són el de «Sobrenoms procedents de prenom i cognoms» i el de «Característiques físiques». Aquest resultat no ha d'estranyar-nos, ja que els prenom i els cognoms, d'una banda, i les característiques físiques, d'una altra, criden molt sovint l'atenció de la gent que vol treure un mal-nom a una persona.

A LA RECERCA DELS SOCIS PERDUTS

Per canvis de domicili hem perdut el contacte amb alguns dels nostres socis. Són aquests:

Miquel Esport Vives
Dolors Farreny Sistac
Josep-Roderic Guzmán Pitarch
Xavier Miret Mestre
Juli Ortells Seglar
Benjamí Sabiron Herrero
Rosanna Simó Borràs
Manel Francesc Soler Gallardo

Preguem a qui pugui donar-nos-en raó ho faci al tresorer de la SOCIETAT D'ONOMÀSTICA, Sr. Albaigès.